

## CRUCEA ROȘIE AMERICANĂ ÎN DOBROGEA DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

**Rezumat:** După intrarea în război, pe lângă lipsurile materiale, militare și tragediile de pe front, România s-a confruntat cu o serie de epidemii. În acest context, în 1917 la Iași ajungea și misiunea Crucii Roșii Americane. O a doua misiune avea să revină după încetarea conflagrației, atunci când președintele Woodrow Wilson iniția un program amplu de ajutorare a celor aflați în dificultate, din Extremul Orient până în Europa și Rusia, învinși și învingători, deopotrivă. În acest context, în februarie 1919, la Galați, debarca echipa Crucii Roșii Americane, formată din 54 de persoane. Una dintre cele mai afectate regiuni s-a dovedit a fi Dobrogea, locul unde bătăliile și ocupația armatelor Puterilor Centrale au dus la foamete, la lipsa hainelor, casele erau distruse, iar cei peste 12000 de orfani riscau să rămână fără un adăpost. Pornind de la documentele autorităților române, de la articole din presa vremii și continuând cu documente emise de Crucea Roșie Americană sau revistele dedicate copiilor, din America și din România, textul de față își propune să reconstituie imaginea anilor de după război, să identifice principalele acțiuni care au contribuit la salvarea celor aflați în pericol, dar și să urmărească moștenirea acestei interacțiuni româno-americane.

**Cuvinte-cheie:** Crucea Roșie Americană, Dobrogea, orfani, speculă.

### „Cel mai rău dintre toate locurile”

După doi ani de neutralitate, la 14/27 august 1916 România declara război Austro-Ungariei și ataca frontiera dinspre nord, în vederea cuceririi Transilvaniei. În același timp însă, Puterile Centrale, prin trupele conduse de August von Mackensen, declanșau o ofensivă la sud de Dunăre, iar în scurt timp, la 24 august/6 septembrie, la Turtucaia, armata română avea să sufere cea mai grea înfrângere din Primul Război Mondial, câteva mii de soldați

---

\* Daniel CITIRIGĂ: conf.univ.dr., Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius” din Constanța, [danicitiriga@yahoo.com](mailto:danicitiriga@yahoo.com).

pierzându-și viața, și alți aproximativ 25000 fiind luați prizonieri<sup>1</sup>. Într-o astfel de atmosferă, cu trupele Puterilor Centrale care câștigau tot mai mult teren, câteva zeci de mii de români din Dobrogea se refugiau în Moldova, în condiții atât de dificile încât cei mai slabi precum copiii sau vârstnicii, în unele cazuri, nu mai ajungeau la destinație<sup>2</sup>. În orașe precum Constanța, locuri și monumente simbolice aveau să fie vandalizate sau distruse<sup>3</sup>. Astfel, nu era surprinzător faptul că numărul populației românești scăzuse simțitor pe fondul mortalității ridicate din iarna lui 1916 și a exodului de refugiați: dacă orașul Constanța împreună cu subzonele arundate aveau, în 1913, 15.663 de români, în mai 1917, conform unei statistici a autorităților germane, mai erau doar 9457<sup>4</sup>.

Profesorii Constantin Brătescu și Constantin Moisil, cei care inițiau o campanie de promovare a istoriei și culturii regiunii în revista „Arhiva Dobrogei”, la revenirea din Moldova, unde s-au refugiat pe perioada războiului, descriau realitatea care se regăsea imediat cum treceai Dunărea: „Orașele noastre nu mai erau orașele însuflețite și pline de zvonul vieții de odinioară, ci ne priveau ca niște hârci uscate cu ochii scoși, din zidurile ruinate, din ferestrele și ușile oarbe, din ferăriile răsucite de dogoarea focului, din murdăria vremii așternută peste ele. Satele noastre nu mai erau satele mulțămite și fremătând de hârnicia zilelor de lucru și de bucuria zilelor de sărbătoare; ci multe din ele, cele mai multe, stau aproape pustii, ca niște cimitire învechite, cu albele și curatele căsuțe dărâmate[...] Am regăsit ogoarele năpădite de burueni sălbatece, căminurile sparte, mii de orfani rămași pe drumuri, averi risipite și prădate, frigul și vânturile triste ale mării șuerând peste stepa pustiită printre ruine”<sup>5</sup>. Atât proprietățile private, cât și instituțiile publice erau în mare parte avariate. Conform rapoartelor oficiale ale Primăriei și ale Armatei, avuseseră de suferit și sistemele de alimentare cu apă și energie electrică, ceea ce făcea ca, la începutul lunii decembrie, observatorii să constate că, la Constanța, „starea orașului inspira jale”. Imobilele particulare, dar și Cazinoul, erau puternic avariate, școlile și hotelurile, de asemenea, în timp ce apa venea

---

\*Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius” din Constanța. E-mail: [danicitiriga@yahoo.com](mailto:danicitiriga@yahoo.com)

<sup>1</sup> Glenn Torrey, *România în Primul Război Mondial*, traducere din limba engleză de Dan Criste, Meteor Publishing, București, 2014, p. 88.

<sup>2</sup> Pentru condițiile grele din timpul retragerii din Dobrogea, vezi și Costel Coroban, *Potârnicurile gri. Spitalele Femeilor Scoțiene în România în 1916-1917*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.

<sup>3</sup> Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, ediția a II-a, Editura Ex Ponto, 1998, p. 366-372;

<sup>4</sup> Constantin Brătescu, *Două statistici germane în Dobrogea*, în „Arhiva Dobrogei”, vol. II, nr. 1, ianuarie-aprilie 1919, p. 60 (60-71).

<sup>5</sup> *După război*, în „Arhiva Dobrogei”, vol. II, nr. 1, ianuarie-aprilie 1919, p. 1-2. (1-5).

prin vechea conductă, din lacul Siut-Ghiol, asta după ce conducta Cernavodă-Constanța nu mai era funcțională<sup>6</sup>.

În timp ce Moldova avea să-și dubleze populația pe perioada războiului, după ce și Muntenia fusese ocupată, peste dramele aduse de pe frontul de luptă aveau să vină cele aduse de epidemii, în special tifosul exantematic. În aceste condiții, de peste Ocean, în 1917 avea să vină la Iași o primă misiune a Crucii Roșii Americane, dar care a fost nevoită să plece în martie 1918, după ce România acceptase termenii unei păci separate cu Puterile Centrale. Însă, nenorocirea războiului a determinat autoritățile de la Washington să organizeze o adevărată cruciadă a generozității după încheierea conflagrației, atât în statele învingătoare, cât și în statele învinse. Astfel, România primea din nou ajutorul Crucii Roșii Americane. Cea de-a doua misiune, ajungea la Galați pe 25 februarie 1919 la bordul vasului Împăratul Traian și era formată din 54 de persoane, aducând între cinci și șase sute de tone de provizii diverse și 20 de automobile. Cu o zi înainte, ajunsese tot la Galați vaporul *Jiul*, cu 300 de tone de provizii. Acestea erau primele două transporturi venite din Occident după ce Strâmtoarea Dardanele a fost deschisă. Pentru a pregăti centrele și depozitele din București și Galați, cu o lună înainte veniseră în România maiorul Bayne și căpitanul Payne. Numărul mic al personalului a dus la deschiderea doar a zece centre, dintre care au fost imediat activate cele de la Constanța, Galați, Focșani și București. În martie 1919, doctorii Bayne și Farwell au făcut o evaluare din casă-n casă pe o rază de cincizeci de mile de București. Era evident că la sate era mai mare nevoie de ajutor<sup>7</sup>. În paralel, la 8 februarie, la Paris, Ion I.C. Brătianu a semnat acordul dintre România și American Relief Administration (ARA), reprezentată de Herbert Hoover. Conform acestuia, România avea nevoie de 50000 de tone de alimente pe lună, în valoare de 10 milioane de dolari<sup>8</sup>.

Despre atmosfera anului 1919 și lupta pentru atenuarea efectelor războiului, aflăm din revista Crucii Roșii, care dedica un articol noilor misiuni, subliniind că din Franța până la Arhangel'sk și Ierusalim, asistența Crucii Roșii Americane se simțea peste tot, în ciuda condițiilor dificile, mai ales în Balcani și Rusia. „La Constanța, la Marea Neagră, navă după navă acostează, întărind primul transport al Crucii Roșii, din aprilie, care aducea înapoi în România Comisia, dată afară de germani, și care aducea cu ea cinci sute de tone de

---

<sup>6</sup> Nicolina Ursu, *Aspecte din istoria orașului Constanța în vremurile zbuciumate ale anilor 1916-1919*, în „Studii istorice dobrogene”, Ovidius University Press, Constanța, 2003, p. 178 (171-181).

<sup>7</sup> Charles Upson Clark, *Greater Roumania*, Dodd, Mead and Company, New York, 1922, p. 407-408.

<sup>8</sup> I. Ciupercă, *București-Washington: diplomatie și petrol*, în „Relații româno-americane în timpurile moderne”, volum editat de Gheroghe I. Florescu, Editura Universității «Al. I. Cuza», Iași, 1993, p. 173-174 (160-184).

mâncare și medicamente. Uniforma Crucii Roșii se vede din nou în Dobrogea, depozitele sunt stabilite în marile orașe, bărcile Crucii Roșii străbat Dunărea, iar mâncarea ajunge la cei mai înfometați”<sup>9</sup>. Într-un raport din mai 1919, colonelul Haskell scria că „este o activitate intensă în toate porturile românești. Foarte multe transporturi de mărfuri generale sunt primite la Brăila, Galați și Sulina. Am început să folosim portul Sulina, unde facilitățile par a fi bune și unde navele sunt descărcate direct în bărci și duse pe Dunăre până la diferite gări de cale ferată. Traversând Dobrogea, am observat cu atenție situația alimentară, și cred că s-a îmbunătățit considerabil datorită importurilor de făină și datorită faptului că era sezonul legumelor”<sup>10</sup>. Henry Davison, la acel moment președinte al Boardului Guvernatorilor Ligii Crucii Roșii, și prezentat drept omul care știa cel mai bine realitățile din Europa Centrală și de Sud-Est, confirma, la rândul lui, în cadrul unui interviu, dezastrul prin care trecea continentul european după război. „Este o mizerie îngrozitoare în porțiunea dintre Marea Baltică și Marea Neagră, să nu mai spunem de Rusia în Est sau Armenia în Sud. Acolo este o lipsă generalizată de medicamente și aparatură sanitară. Practic, doctorii, asistentele și echipamentul medical nu există, mâncarea și hainele sunt insuficiente pentru a face viața tolerabilă și bolile, moartea și suferința sunt prezente în fiecare gospodărie”<sup>11</sup>.

Prima misiune americană ajungea în Dobrogea încă din februarie 1919. Membrii ei au vizitat 45 de comune, unele de mai multe ori chiar, au împărțit haine și alimente, „s-au interesat de adevărata stare de lucruri din partea locului cum și de multiplele nevoi ale populației”. A doua misiune, condusă de Mary Moran, sosea în martie 1919, și a început prin distribuirea a 800 de porții de mâncare pe zi, după care 1600 de porții, pe lângă laptele pe care-l oferea de două ori pe zi copiilor din școlile froebeliene (grădinițe). De asemenea, au fost oferite trusouri copiilor nou născuți. Cea de-a treia misiune, în frunte cu d. Schall, sosea în luna mai și urma să înființeze cantine în toate comunele și orașele din Constanța și Tulcea. Primele două fuseseră finanțate din partea Crucii Roșii Americane, în timp ce a treia era opera carității publice din America, datorită unei societăți cu capital de peste 55 de milioane de dolari, care urma să ajute toate teritoriile devastate de război. Prin aceasta, se furnizau toate alimentele, iar localnicii trebuiau să se ocupe și să suporte cheltuielile de instalare și de funcționare a cantinelor respective. În acest sens, se constituiau comitete locale, pentru a duce la îndeplinire proiectul. Opera de solidaritate practică de americani ar fi putut fi exemplu și pentru „mai marii și avuții

---

<sup>9</sup> *The March of the Red Cross*, „The New Red Cross Magazine”, August, 1919, p. 81

<sup>10</sup> Charles Upson Clark, *op. cit.*, p. 400.

<sup>11</sup> Henry P. Davison, *The Human Crisis in Europe*, (reported by Edwin C. Hill), în „Red Cross Magazine”, July, 1920, p. 12.

noștri”, sublinia autorul unui articol din cotidianul „Dobrogea jună”. Mai mult, „fie ca din acest război să prindem măcar simțământul de datorie față de aproapele, când vedem, că persoane străine, sacrificându-și averea și liniștea bat drumul de mii de kilometri, ca să pună în practică sublimatele perceptive înscrise în toate evangheliile, pentru a nu găsi aplicare nicăieri”. Pornind de la afirmația unui concetățean, cum că însemnatele cantități de alimente și articole de îmbrăcăminte venite de peste Ocean ar fi fost „un gest frumos datorit reginei Maria”, editorialistul atrăgea atenția că, deși nu trebuia minimizat rolul suveranei, totuși nu trebuia micșorată valoarea unui dar, „cu atât mai generos cu cât el pornește din propria inițiativă a donatorilor”<sup>12</sup>.

Unul dintre cei mai importați autori de peste Ocean, care a scris despre România interbelică, a fost profesorul Charles Upson Clark. La invitația Guvernului de la București, acesta vizita România pentru prima dată în 1919, pentru ca până în 1940 să revină de opt ori și să susțină conferințe în universitățile din țară. În 1922, publica volumul *Greater Roumania*, în cadrul căruia, pe lângă alte subiecte, aborda și ajutorul oferit de SUA României după Primul Război Mondial. Datele pe care le-a folosit sunt din rapoarte oficiale, oferite de profesorul Thomas H. Dickinson, care făcuse parte din American Relief Administration, și Edward W. Coffin, de la Crucea Roșie Americană, în textul volumului fiind citați câțiva dintre cei implicați în misiunea din România<sup>13</sup>.

O primă impresie pe care o reținea Clark era legată de cele două surse ale dezastrului din România de după război: pe de o parte, în zona ocupată de germani pe perioada conflagrației, țara fusese jefuită, iar bunurile confiscate de ocupanți, în timp ce în partea unde România rezistase, în Moldova, proviziile erau insuficiente din cauza numărului mare de refugiați și soldați, români și ruși. În același sens, sursele de export ale României, precum petrolul, sarea sau grâul, fuseseră în general în teritoriul ocupat. Astfel, observatorul american nota că în vara lui 1919 se anunța un nou pericol de foamete, dezastrul rămas în urma conflagrației nefiind acoperit. Mai mult, transporturile erau și ele într-o stare extrem de proastă, ceea ce făcea ca ajutorul din țările vecine, dacă ar fi existat, să fie și el dificil de realizat. În realitate însă, astfel de relații „nu au existat și nu există în prezent. Fiecare țară privește cu suspiciune la vecinii săi”. Pe de o parte, frontierele nu erau încă stabilite între ele, ceea ce le plasa în concurență, iar pe de alta, le era frică că trenurile care ar fi adus astfel de provizii ar fi fost și ele reținute și niciodată returnate. Poșta și telegraful nu funcționau, surplusurile puține care existau nu puteau fi mutate dintr-o parte în

---

<sup>12</sup> *Darul americanilor*, în „Dobrogea jună”, anul 13, nr. 26, 12-25 mai 1919, p. 1.

<sup>13</sup> Charles Upson Clark, *op. cit.*, p. 393.

alta a țării, în timp ce guvernul României, fie din cauza faptului că nu era interesat de țărani, care constituiau 4/5 din populația țării, fie din lipsa exercitării puterii, nu rezolva situația<sup>14</sup>.

Imaginea României în ochii observatorilor americani era una în care sărăcia se întâlnea cu drama războiului. „În unele locuri, în special de-a lungul Dunării, oamenii au fost efectiv forțați să mănânce iarbă și frunze până la venirea alimentelor americane, și cu toate acestea, fără forța activă a celor din misiunea americană este puțin probabil ca clasa conducătoare sau guvernul să fi conceput vreodată vreun program de ajutor adecvat. Cineva este în mod constant lovit de indiferența celor înstăriți în fața suferinței ”<sup>15</sup>. Cele mai grele condiții se găseau în locurile unde se dăduseră lupte, iar dintre acestea, „cel mai rău dintre toate se spunea că este Dobrogea, pentru că aceasta fusese devastată de bulgari”, în timp ce regiunile din vest și din nord nu erau atât de afectate încât să aibă nevoie de ajutor. În sudul Dobrogei, cu o populație mixtă de români, bulgari, turci, tătari, germani etc., situația nu era atât de rea precum era în centrul și nordul regiunii, unde nu se aștepta o recoltă deoarece nu fusese nimic semănat, și unde nu se găseau cai, mașinării sau unelte. Conform raportului, membrii Crucii Roșii Americane trecuseră prin mai multe locuri unde oamenii, de săptămâni, nu mai mâncaseră altceva decât iarbă, rădăcini și buruieni, iar rezultatul a fost, pentru mulți dintre ei, moartea. Această situație era mai ales în Dobrogea, de-a lungul Dunării, dar și lângă București și în satele din munți. Din aceeași cauză, a lipsei de mâncare, epidemiile au făcut ravagii. Costul vieții era foarte mare, în București un prânz simplu costa patru dolari, iar o cină cel puțin cinci sau șase dolari. De asemenea, în aceleași zone afectate de trecerea bulgarilor era o lipsă acută de îmbrăcăminte<sup>16</sup>.

Din Constanța, aflăm, pe baza unui raport citat de Charles Upson Clark, că membrii Crucii Roșii Americane nu se așteptau să găsească prea mulți supraviețuitori în satele din Dobrogea distruse de război. Nu mică le-a fost mirarea când sunetul automobilului lor a adunat din toate direcțiile oameni, însă și copiii, și adulții erau aproape goi, păturile aduse au fost transformate în pantaloni sau pijamale și lenjerie. „Găsindu-și casele lor distruse, au săpat sub locul fostelor lor locuințe sau construiseră o alta pe baza singurului perete rămas în picioare, până când condițiile vor permite reînceperea muncii de reabilitare. Noi am găsit câteva familii locuind în două sau trei camere ale câtorva case rămase în picioare. Condițiile sanitare rezultate sunt ușor de imaginat”<sup>17</sup>.

---

<sup>14</sup> *Ibidem*, p. 394-395.

<sup>15</sup> *Ibidem*, p. 395.

<sup>16</sup> *Ibidem.*, p. 408.

<sup>17</sup> *Ibidem*, p. 415.

În primăvară, membrii misiunii americane erau surprinși să-i vadă pe aceiași oameni cum își construiau case din pământul pe care stăteau, își confecționau furci dintr-o scândură despicată, ceea ce îi făcea pe medicii de peste Ocean să-i descrie pe acești țărani drept „fără frică și de necucерit, răbdători până la gradul al n-lea, cu o inventivitate primitivă, instinctivă pentru nevoile primordiale ale vieții”, ceea ce i-a ajutat chiar să supraviețuiască în condițiile extreme din război. Desigur, mulți dintre ei au murit pe fondul bolilor și lipsei de hrană. „Am auzit povești despre oameni care făceau mâncare din frunzele copacilor și din crengi, care acum erau confirmate de observațiile noastre. În alte părți am văzut oameni care dezgropau rădăcinile de varză care rămăseseră în pământ toată iarna”. Pentru acești oameni, porția care consta într-un kilogram de macaroane cu mazăre, două cutii cu lapte, ¼ kg de zahăr și un săpun, era pentru ei „mană cerească”, iar ei fiind „oameni simpli, foarte religioși, superstițioși, noi eram adevărați mesageri ai Atotmilostivului”. În aceste condiții, nu era de mirare că în două sate s-au ținut slujbe religioase la venirea misiunii americane. „În multe locuri am descoperit oameni care mergeau pe jos sau cu căruța până la 40 sau 50 de km în sudul Dobrogei, până la frontiera Bulgariei, pentru a cumpăra cereale sau pentru a schimba puținele haine pe care le aveau cu ceva de mâncare. În unele cazuri, au adus alimente care, fără îndoială, fuseseră furate din aprovizionarea lor cu un an înainte”. În aceste locuri atât de lovite de război, mici cantități de săpun oferite băilor publice aveau să aibă efecte benefice majore în lupta cu tifosul<sup>18</sup>.

Ideea mărinimiei și generozității americane, care pornea de la preceptele biblice, pe care românii potenți financiar ar fi trebuit să o copieze, revenea într-un nou articol, în iunie 1919. La acel moment, acțiunea de ajutorare a populației din Dobrogea funcționa la capacitate maximă. Prin guvernul României, misiunea americană pune la dispoziția comitetului ad-hoc de la Constanța 2450 de lăzi de lapte condensat, 2176 lăzi lapte evaporat, 573 saci fasole, 266 lăzi cacao, 1257 saci zahăr, 2127 saci făină, 400 lăzi carne congelată, 302 lăzi grăsime și 156 de lăzi cu slănină. Comitetul central, format din câțiva cetățeni implicați, își asumase sarcina de a hrăni copiii săraci mai mici de zece ani și femeile sărace care alăptau copii sub 14 luni. Era și un comitet al cantinei centrale, dar și comitete ale sub cantinelor, formate din profesorii școlilor unde funcționau, și directorii ca președinți. Comitetele din târgurile sau satele din județ erau formate din cinci persoane, cele care dovediseră implicare și ar fi dat dovadă de sentimente filantropice față de cei aflați în nevoie. La cantina din Constanța se dădea zilnic hrană la 1970 de copii săraci care frecventau școala și 50 din afara școlilor. Toți copiii care împliniseră vârsta legală și nu erau încă înscrși la

---

<sup>18</sup> *Ibidem*, p. 416.

școală erau trimiși la cea mai apropiată unitate de învățământ, unde apoi primeau și masă. Cei sub șapte ani erau înregistrați la grădinițe. În județ erau înființate sau în curs de înființare cantine la Cernavoda, Bosacic (azi, Dunărea), Cogealac, Pazarlia (azi Târgușor), Ghelengic (azi, Mireasa), Biulbiul (azi, Ciocârlia), Mangalia, Cuzgun (Ion Corvin), Adamclisi, Cavargic (Gura Dobrogei), Medgidia, Murfatlar, Ostrov, Hasancea (Valu lui Traian), Docuzol (Cuza Vodă), Hârșova, Osmancea, Parachioi (Băneasa), Topalu, plus încă două (nedescifrate). La aceste cantine urma să servească masa peste 5000 de copii și femei sărace, pe măsură ce veneau alimentele. Nu în ultimul rând, se luau măsuri ca hrana copiilor să fie asigurată și în vacanță, când ei trebuiau cooptați la diverse acțiuni, jocuri organizate, șezători, acțiuni de adunare de plante medicinale<sup>19</sup>.

### **Generozitate, speculă și corupție**

În nordul regiunii, la Măcin, în județul Tulcea, Poliția consemna că în noaptea de 18 spre 19 aprilie 1919 sosise în portul din localitate vasul „Domnița Florica”, cu un șlep la remorcă, încărcat cu coloniale, haine și încălțăminte destinate populației sărace, din partea Crucii Roșii Americane. Dimineața, marfa era încărcată în șapte căruțe și trimisă spre locul de depozitare. Printre provizii se regăseau câțiva saci cu zahăr, trei saci cu fasole, patru lăzi cu săpun, trei lăzi cu carne conservată, cinci lăzi cu marmeladă, 25 de lăzi cu lapte condensat, bucăți mari de slănină, grăsimi, patru lăzi cu cutii de bulion, 22 lăzi macaroane, doi saci de făină, trei baloturi cu pături, două lăzi cu bocanci, 950 de perechi de ciorapi, două lăzi cu câte 14 duzini halate pentru convalescenți, 60 de tricouri, 120 de caschete, 40 de cârpe de cap și 24 de flanele. În prealabil, la 8 dimineața, venise să supervizeze luarea în evidență comisia Crucii Roșii Americane, în frunte cu căpitanul american Thomas Black, care avea drept ajutor un soldat în termen din Regimentul 11 Siret, de naționalitate elenă, Magdalena George, și pe atașatul supus și soldat în Armata Română, Oskar M'Echellelon, pe căpitanul vasului „Domnița Florica”, Gheorghe Adamescu și pe mecanicul vasului, Grigore Marinescu. Toată marfa a fost depozitată la școala primară din localitate, după care, în prezența poliției, a primarului Trifon Gabrov, a administratorului de plasă, C. Bălăcianu, a directorului școlii și a „preotului otoman”, Hafuz Ali, s-a distribuit toată marfa la aproximativ 400 de familii sărace, văduve, invalizi de război precum și la vreo 200 de copii orfani. Conform poliției, toată acțiunea a decurs în condiții bune, oamenii fiind

---

<sup>19</sup> *Darul americanilor*, în „Dobrogea jună”, anul 13, nr. 30, 9-22 iunie 1919, p. 2.

mulțumiți, cum mulțumită era și comisia, care, la final, după șase seara, înainte de a părăsi portul a fost condusă la o mică gustare<sup>20</sup>.

Nu la fel de bine s-a desfășurat distribuirea bunurilor la Tulcea. Aici, tot în aprilie 1919, Poliția îl informa pe prefect că în urma plecării misiunii americane din localitate, care împărțise ajutoare celor aflați în dificultate, s-a descoperit la bijutierul Digram Isaian, care locuia pe strada Regina Elisabeta, o mare cantitate de mărfuri. Fiind cercetat de către organele de poliție, cetățeanul în cauză declara că aceste bunuri i-au fost vândute de către secretarul misiunii, un oarecare Oscar Eschelleshon (care nu putea fi decât același personaj cu cel care apărea și la Măcin, dar al cărui nume era transcris diferit), cu 2050 de lei, dar nu în bani, ci în bunuri: un aparat de fotografiat, calculat la 600 de lei, un binoclu – 250 de lei, un ceas brățară 200 de lei și un port ȱigaret de argint cu monogram, în valoare de 1000 de lei. Mai mult, bijutierul prezenta cu ocazia cercetării și „o dovadă” care ar fi provenit de la vânzător, în care sub semnătura secretarului Eschelleshohn, se spunea că „domnul Digram Isaian este în drept a nu da socoteală nimănui despre marfa pe care o are de la misiunea americană și le poate vinde pe prețul zilei cui va voi”. Totuși, bazându-se pe instrucțiunile primite de la căpitanul american Black, de a-i urmări pe cei care eventual ar face speculă cu marfa adusă de misiunea Crucii Roșii, poliția a dispus confiscarea ei, a dus-o la un depozit propriu până la clarificarea situației. Cazul a fost comunicat la Galați, căpitanului american mai sus amintit<sup>21</sup>. Conform procesului verbal încheiat, de la bijutierul tulcean fuseseră confiscate cinci kilograme de cafea prăjită, nouă kilograme de fasole, 53 de bucăți de săpun, 28 de cutii de lapte condensat, 29 de cutii de dulceață, 30 de kilograme de zahăr, 20 de perechi de ciorapi, 30 de cutii de conserve de carne, 4 perechi de bocanci și o pătură<sup>22</sup>. Nu este clar cum s-a încheiat ancheta, însă problema corupției și speculei părea să domine o bună parte a societății românești de după război<sup>23</sup>.

O analiză complexă asupra fenomenului găsim la Melvin Knight, membru al Comisiei Crucii Roșii în România, care, la rândul său, publica o analiză despre condițiile din Turcia și România, făcând observații interesante despre cele două state după război. În opinia sa, toate țările din Balcani,

---

<sup>20</sup> Direcția Județeană Tulcea a Arhivelor Naționale, fond Prefectura Județului Tulcea, Dosar nr. 98/1918-1919, *Lucrări referitoare la ajutorul dat familiilor luptătorilor de război de către Crucea Roșie Americană*, fila 7. Pentru depistarea acestor documente, îi mulțumesc colegului Metin Omer.

<sup>21</sup> Ibidem, fila 8

<sup>22</sup> Ibidem, filele 9-10.

<sup>23</sup> Pentru detalii despre corupția sesizată de membrii misiunii Crucii Roșii Americane, vezi și I. Ciupercă, *Din problemele României anului 1919. Documente*, în „Analele Științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, Tomul XXXVII-XXXVIII, Istorie, 1991-1992, p. 212 (205-227).

exceptând Grecia, erau în condiții financiare dificile, Turcia fiind în cea mai grea situație. Melvin Knight raporta că era o corupție generalizată în rețeaua românilor implicați în distribuirea a alimentelor. Pornind de la smântâna de pe care era extrasă grăsimea și vândută separat, continuând cu parfumuri și mătase, haine, încălțăminte, tot ce acosta în porturi era sursă de îmbogățire. Și, în ciuda muncii exemplare pe care o vedea la Comisia de Hrană a americanilor, care adusesese, cu trei nave, 24000 de tone de făină în portul Constanța, se făceau speculații sub ochii lor cu acest aliment atât de căutat. Mai mult, se afirma în același text, în România existau unele provizii, dar doar apropiatii celor de la putere primeau permisiunea să le transporte, cu un profit de câteva ori mai mare decât prețul inițial al produselor. Cuvântul turcesc *bacșiș* desemna atât sume mici, ceea ce în engleză ar fi *tips*, cât și o mită serioasă, iar problema pe care o sesiza raportorul american era că era generalizat fenomenul acordării. Primarul orașului port B (cel mai probabil Brăila) a cerut comandantului unui vas de război britanic 100 de tone de cărbune, pentru a putea deschide școlile, ceea ce a și primit imediat. Doar că școlile nu au primit acest necesar și nu s-au deschis, cărbunele fiind vândut, în realitate, unui speculator. Imediat a venit o cerere similară de la alt oraș port, însă ofițerul britanic responsabil, aflând de experiența precedentă a colegului său, a anunțat că va trimite direct școlilor aflate în nevoie, cantități mici. Cererea nu a mai revenit, în aceste condiții. La nivelul societății, problema pe care o observa Knight era legată tot de corupția endemică. În opinia sa, cei care munciau cinstit pentru a-și câștiga existența erau victimele unei minorități care pusese mâna pe țară, ai cărei membri ar fi trăit ca prinții și se îmbogățeau în timp ce muncitorii ar fi murit de foame, ceea ce făcea ca furtul să fie practicat pentru supraviețuire. În același sens era descris și sistemul bancar, „un instrument al guvernului” și „aproape o corporație pentru jefuirea națiunii”. Banca Națională era prezentată doar în teorie de stat, că în realitate ar fi fost o instituție privată care făcea afaceri de stat în folosul membrilor guvernului și apropiaților lor<sup>24</sup>.

La finalul analizei sale critice, Melvin Knight îl parafraza pe un călător american prin România, care observase că „actuala misiune a Crucii Roșii Americane a fost să întărească un guvern putred și să prevină o revoluție atât de necesară”. Sentimentul era, astfel, că autoritățile române își doreau mai degrabă o plasare a stațiilor de ajutor în puncte de interes politic, decât în cele critice din punct de vedere economic. Cu toate acestea, Knight insista că România merita ajutată, misiunea Crucii Roșii contribuind decisiv la hrănirea populației sărace și la scăderea prețurilor speculanților. Chiar și marfa furată, odată ce ajungea pe piață, avea un rol pozitiv în opinia sa, reducând prețurile

---

<sup>24</sup> Melvin M. Knight, *Conditions within Roumania and Turkey*, în „The Journal of International Relations”, July 1919, Vol. 10, No 1 (Jul 1919), p. 16-19 (13-25).

prin reducerea cererii. Apoi, el insista pe întărirea programului dedicat hainelor second-hand pe care americanii urmau să le trimită într-o țară unde oamenii umblau desculți și în zdrențe<sup>25</sup>.

De altfel, și presa locală sesiza astfel de derapaje, rețele care profitau prin scheme de corupție și speculă. „Dobrogea jună”, atrăgea atenția că orfanii „vitejilor Dobrogei” erau susținuți doar de inițiativa particulară locală și de Crucea Roșie Americană. În schimb, ar fi fost promisiuni solemne din partea Societății „Ocrotirea”, însă ajutorul nu venise până la acel moment. Mai mult, dacă este să dăm crezare celor reclamate în ziar, „numita Societate nu numai că n-a trimis până astăzi nici o *lăscă* pentru întreținerea orfanilor dobrogeni, dar a înghițit și toate fondurile pe cari diferitele autorități locale sau donatori generoși le-au pus la dispoziția acestei opere umanitare”<sup>26</sup>. Totuși, după acest articol, la o săptămână, aceeași publicație amintea că, în urma „intervențiilor de tot felul și din toate părțile” au avut efectul dorit, iar doctorul G. Bârzănescu, președintele comitetului local, a primit un cec de 22000 lei, pentru copiii orfani din Dobrogea<sup>27</sup>.

Imediat după încheierea războiului și revenirea din refugiu, în Decembrie 1918 s-a înființat la Constanța un prim azil al orfanilor de război, cu 110 copii, în localul Depozitului de medicamente din curtea spitalului civil. Cu paturi rămase de la germani, cu mobilier și lenjerie adunate de la populație, s-au amenajat patru camere, unde copiii au fost adăpostiți peste iarnă, fiind hrăniți cu ajutorul celor 11.000 de lei dăruți de populația Constanței, indiferent de etnie, cum și orfanii erau de diverse naționalități. Mai mult, o profesoară special angajată s-a ocupat de educația lor. Doar că în scurt timp, clădirea trebuia evacuată pentru a se reînființa Depozitul de medicamente, astfel că orfanii au fost înghesuiți în trei cămăruțe din casa Michel, de pe strada Mangaliei. Aici era locul unde i-a găsit locotenentul american R.D. Bottoff la finalul lui februarie 1919, care, „înduioșat până la lacrimi de cântecele vesele ale acestor mititei, cari suportau cu resemnare atâtea lipsuri” a dispus în aceeași zi să se aducă două camioane pline cu alimente, îmbrăcăminte și păaturi. Totodată, mulțumită Crucii Roșii Americane, copiii au beneficiat de lapte condensat și lapte evaporat, zahăr, cacao, conserve de carne și legume, grăsimi, orez, făină, paste făinoase, fasole, mazăre, slănină, compoturi, cărora li se adăugau săpun și haine curate. Mary Moran, președintă a Crucii Roșii Americane în România, Lt. R. D. Bottoff, Lt. W. D. Wildman, o doamnă avocat româncă, precum și domnișoarele Galitzi și Fulga, mergeau aproape zilnic la acest orfelinat pentru a

<sup>25</sup> *Ibidem*, p. 24-25.

<sup>26</sup> *Orfanii din Dobrogea*, în „Dobrogea jună”, anul 13, nr. 33, 30iunie/13 iulie 1919, p. 1.

<sup>27</sup> *Orfanii din Dobrogea*, în „Dobrogea jună”, anul 13, nr. 34, 7/20 iulie 1919, p. 2.

se asigura că cei mici aveau ce le trebuie. „Cine nu a auzit cântecele, cine nu a văzut jocurile acelor copilași pe de o parte, iar de alta ochii plini de lacrimi ai doamnei Moran și ai ofițerilor americani, cari își petreceau ore întregi în mijlocul orfanilor, de unde plecau, în zilele trecute, încărcăți de sute de buchețele de maci roșii și de atâtea alte floricele de câmp, adunate și oferite de mânuțele micuților cu aceeași dărnicie cu care nobilii lor protectori le ofereau mâncare și haine, au și poate da seama de atâta drăgălășie, de atâta duiosie...”. Mary Moran, cea care avea să rămână încă câțiva ani în România, le spunea celor prezenți că ar dori ca macii ce îi dăduseră copiii ar vrea să-i ducă cu ea în America, „unde aceste flori nu sunt atât de roșii ca în Dobrogea”, remarcă căreia Christina Galitz i-a răspuns că „în Dobrogea anul acesta macii au răsărit mai roșii și mai abondenți ca oricând, din pământul udat de sângele vitejilor căzuți apărându-și moșia”. După numeroase intervenții, orfelinatul a primit două pavilioane, pe malul mării, spre vii, complet degradate, dar pe care inginerul N. Buzdugan le-a pregătit în mai puțin de o lună, astfel încât puteau primi peste 100 de copii la 26 iunie, când au fost vizitați de întreaga misiune americană din Constanța. Membrii acesteia au cercetat camerele, dormitoarele, sălile de clasă, vasele pentru mâncare, bucătăria, baia, cămara, fotografiindu-se alături de copii, cărora le mai trimiteau în aceeași zi 100 de costume de haine, 30 de pături, 130 de cearșafuri și 100 de fețe de pernă<sup>28</sup>.

În discursul susținut la deschiderea orfelinatului de la Constanța, dr. G. Bârzănescu sublinia rolul salvator al membrilor Crucii Roșii Americane, „care au îmbrățișat instituția noastră cu toată căldura, cercetându-ne zilnic și aducându-ne zilnic toate bunătățile”, „ajutându-ne în momentele cele mai critice”, motiv pentru care dădea asigurări că poporul nostru, conștient și recunoscător, nu va uita niciodată pe cei care i-au făcut numai bine<sup>29</sup>. Pe lângă acest rol filantropic, este evident că misiunea Crucii Roșii Americane la Constanța era percepută ca reprezentanta unei Mari Puteri la Conferința de Pace de la Paris, care era în plină desfășurare. Astfel, nu era nimic neobișnuit ca, în condițiile în care în capitala Franței se decidea soarta frontierelor României, cu nesiguranța că Dobrogea de Sud va fi redată României, la Constanța să aibă loc o mare adunare pentru susținerea integrității Dobrogei în fața Crucii Roșii Americane<sup>30</sup>.

Cu ocazia Sfintei Maria, pe 15 august 1919, la Constanța, Societatea „Ocrotirea orfanilor de război” a organizat o serbare, cu cântece, recital de pian, concerte susținute de corul micilor orfani și dansuri populare. Tombola a fost

---

<sup>28</sup> *Orfanii din Dobrogea*, în „Dobrogea jună”, anul 13, nr. 32, 23 iunie/6 iulie 1919, p. 1.

<sup>29</sup> *Inaugurarea orfelinatului din Constanța*, în „Dobrogea Jună”, anul 13, nr. 36, 21 iulie/3 august 1919, p. 1-2.

<sup>30</sup> Nicolina Ursu, *op. cit.*, p. 181.

organizată și condusă de întreaga misiune a Crucii Roșii Americane, în frunte cu doamna Mary Moran, asistenta ei, doamna Ghica, maiorul Twose, căpitanul Willdmann, lt. Battorff, domnișoarele Galiți și Ionescu-Fulga. Bufetul, asaltat de public, era servit de „un buchet de drăguțe domnișoare și alimentat în mare parte de doamna Moran și de berăria Guber”. La final, s-au adunat 19400 de lei, din care cheltuielile fuseseră de 2374 de lei, pentru orfelinat rămânând un beneficiu net de 17076 lei<sup>31</sup>.

În 6 septembrie, la Constanța, în saloanele doamnei inginer Erbiceanu, informa periodicul „Dobrogea jună”, s-a dat un ceai în cinstea misiunii Crucii Roșii Americane, care urma să plece din România. Într-un decor „artistic și elegant”, se depăneau amintiri și planuri pentru viitorul activității de caritate, care urma să rămână în sarcina societăților din România. Mary Moran, președinta Crucii Roșii Americane în România, mulțumea tuturor celor implicați pentru munca și răbdarea de care au dat dovadă în munca de binefacere, iar cadourile primite, cu motive românești, o determinau să-și exprime „dragostea și amintirea bună ce totdeauna o va păstra țării noastre”. Mai mult, ea promitea că, odată ajunsă în America, va susține o conferință în cadrul căreia va aminti și de frumoasa artă românească, iar lucrurile pe care le va duce peste Ocean le va expune, pentru ca România să fie cât mai bine cunoscută în Apusul îndepărtat. Din perspectiva doamnelor și domnișoarelor române implicate<sup>32</sup>, acțiunile colegelor din America erau atât de importante încât nu s-ar fi putut exprima în cuvinte<sup>33</sup>.

Mary Moran, însă, fie nu a mai plecat, fie a revenit în România, pentru că la scurt timp o reîntâlnim în Dobrogea, documentele dovedind că a activat ca reprezentant al Crucii Roșii Americane în România pentru mai mulți ani. Conform unui articol publicat în presa de peste Ocean, înainte de a se înregimenta în acțiunea de caritate, ea fusese managerul unui cunoscut restaurant și furnizor de mâncare pentru 50 de școli din jurul Bostonului, New England Kitchens. La momentul publicării, sublinia publicația, în octombrie 1919, Mary H. Moran era responsabilă pentru distribuirea alimentelor Crucii

---

<sup>31</sup> 15 August 1919 la Constanța, în „Dobrogea jună”, anul 13, nr. 40, 4 septembrie 1919, p. 2.

<sup>32</sup> Din audiență făceau parte Mary Moran, soții Erbiceanu, d-na general Istrati, d-na Valentina Beteanu, d-a Lilly Radovici, dl și d-na Bârzănescu, d-na colonel Mihail, d-na doctor Frangopol, d-na Buzdugan, d-na Pia Oprescu, d-na Cristescu, d-na Cpt. Frangopol, d-l și d-na Mugur Georgescu, d-a Barou, d-șoarele Erbiceanu, Christina Galitzi, Ionescu-Fulga, Florica și D. Grigorescu, Marioara Manolescu, Detta Popa, Valerie Buzdugan, Dagoste, Russu, Miru, Mariette Ionescu, Georgescu, Costageorge. Domnii Cpt. Wildman, Lt. Bottoff, inginer Teodorof, ing. Mocanu, Georgescu, Athanasof și Bellu.

<sup>33</sup> „Dobrogea jună”, anul 13, nr. 43, 5 octombrie 1919, p. 2.

Roșii Americane în Dobrogea. Din această postură, a oferit 178412 porții în ultimele două luni și haine pentru 44217 oameni, adulți și copii<sup>34</sup>.

Conform unei scrisori pe care i-o trimitea cunoscutului colonel canadian, Joseph Boyle, după o călătorie cu automobilul la Tulcea, Mary Moran ajungea și la Constanța în 19 noiembrie 1919, unde se caza la Hotelul Regnier. Conform documentului, la Tulcea, reprezentanta Crucii Roșii Americane constata că în județ exista suficientă hrană, dar lipsea îmbrăcămintea, iar așternuturile și proviziile erau diminuate de la terminarea războiului. „Oamenii încă trăiesc în case fără ferestre, fără uși și, în unele cazuri, fără acoperiș”. Șapte sute de copii și aproximativ o sută de mame care alăptau erau hrăniți zilnic la cantina Crucii Roșii Americane din Tulcea. Mary Moran îi amintea colonelului canadian că orașul fusese cartierul general al armatei bulgare de ocupație, iar regiunea înconjurătoare a fost disputată timp de câteva luni. „Peste 90%, mi s-a spus, din populația nativă a plecat. Acum mulți s-au întors, aducând cu ei toate problemele și suferințele grupurilor de refugiați. Anul trecut, tifosul a atins proporții epidemice aici, iar deja sunt 15 cazuri în acest centru mizerabil numit spital”. Din cei 1800 de orfani ai județului, doar 12 erau îngrijiți în orfelinatul înființat înainte de război și, ceea ce i se părea de-a dreptul extraordinar asistentei americane, niciun ban din fondurile publice, deja alocate pentru îngrijirea acelor copii, nu a fost oferit acelei secțiuni! „Îți scriu această scrisoare pentru a te informa despre nevoile acestei secțiuni, în speranța că, dacă mai ai provizii rămase după ce ai avut grijă de prietenii tăi de încredere, vei considera oportunitatea de a le trimite (proviziile, nu prietenii!).”<sup>35</sup>

La finalul lui 1919, în România venea o mică echipă de asistente americane, cu Lillian Margaret Spelman născută în Brooklyn, NY, în calitate de asistentă șefă. Conform fișei sale oficiale, aceasta mai participase la misiuni în Ierusalim și în Italia, înainte de a ajunge la București, unde trebuia să organizeze un sistem de ajutorare a copiilor suferinzi în urma războiului. Conform scrisorilor pe care le trimitea în centrul din SUA, condițiile din București deveniseră suportabile, iar faptul că toate colegile care îi scriau de peste Ocean, spuneau că le e dor de locul din care plecaseră, o făceau pe Lillian să transmită că „mi-e groază să mă întorc acasă”. La București era destul de cald, conform mărturiei sale, mai ales după ce a început să se găsească suficient petrol. „Am avut doar câteva zile de iarnă tipică din New England, multe zile

<sup>34</sup> „The Washington Times”, Monday, October 27, 1919 <https://www.loc.gov/resource/sn84026749/1919-10-27/ed-1/?sp=6&st=image&r=0.1,0.4,0.522,0.238,0>. Aceleași informații apăreau și în articolul *Famous Cook Feeds Refugees*, „Evening Capital and Maryland Gazette”, (Annapolis Md.), November 6, 1919.

<sup>35</sup> Arhivele Naționale ale României, fond Casa Regală, Personale-Maria, Dosar nr. VII/55/1919, f. 1-2.

mohorâte și puțin soare, ca la Boston”. Transportul era groaznic în opinia sa, mai ales din cauza garniturilor slabe și a drumurilor proaste. „Mi-a luat 21 de ore într-un vagon murdar precum cele de cărbuni, pentru a ajunge la Constanța, o distanță de aproximativ 140 de mile. Deși aceasta este cam aceeași distanță precum între Boston și New York, și teoretic ar trebui să dureze doar 12 ore în aceste zile, aici este rar când cineva face această călătorie în mai puțin de 24 de ore”<sup>36</sup>. Într-o nouă scrisoare ce pleca de la sediul Crucii Roșii Americane din București, de pe bulevardul Lascăr Catargiu 30, Lillian Margaret Spelman îi transmitea unei prietene că în urmă cu o lună s-a reușit deschiderea unei noi stații la Constanța. În opinia sa, mai era mult de lucru până se pune pe picioare Serviciul de Asistență Publică, undeva la o lună-două. „Probabil că știi că acest mic oraș a suferit enorm din cauza invaziei bulgarilor. Clădirile și casele sale par doar o umbră a ceea ce au fost odinioară. Te întrebi cum au reușit oamenii să-și revină”. Transportul maritim părea ceva aproape inexistent, bărcile venind și plecând rar, iar lipsa combustibilului accentua și mai mult această criză<sup>37</sup>.

Conform rapoartelor dedicate acțiunii Crucii Roșii Americane, putem distinge câteva faze ale ajutorului dedicat României după război: până în 1920, a fost ajutorul medical și cu bunuri generale, când, timp de câteva luni, în portul Constanța au debarcat tone de medicamente și mâncare; apoi, în a doua etapă, a fost menținută pentru o scurtă perioadă o echipă cu șase asistente, pentru ca, în final, să rămână doar o singură asistentă din partea American Junior Red Cross. Acest program era dedicat copiilor și fusese inițiat de președintele Woodrow Wilson în 1917, iar după război el a continuat prin implicarea copiilor și tinerilor americani în programul american de susținere a celor mici din țările afectate de război. Această asistentă era Agnes von Kurowsky, iar rolul ei a fost să se ocupe de copiii din orfelinele și sanatoriile de la București, Breaza și Techirghiol<sup>38</sup>, finanțate de partea americană. În tot acest timp, o regăsim pe Mary Moran ca reprezentant permanent al Crucii Roșii Americane în România.

### **Moștenirea Crucii Roșii Americane**

În 1917, în ce mai însemna la acel moment România, au fost votate Statutele Societății „Ocrotirea Orfanilor de Război”, recunoscută la finalul

---

<sup>36</sup> National Archives at College Park, Collection: Records of the American National Red Cross 1881 - 2018, Series - Historical Nurse Files 1916 - 1959, *Spelman Lillian Margaret*, <https://catalog.archives.gov/id/2662293?objectPage=86>

<sup>37</sup> Ibidem, <https://catalog.archives.gov/id/2662293?objectPage=85>

<sup>38</sup> Lavinia L. Dock et al., *History of American Red Cross Nursing*, (New York: The Macmillan Company, 2022), 1196.

anului de guvernul în refugiu la Iași. Odată cu încheierea conflagrației și crearea României Mari, Societatea a ajuns și în noile provincii unite cu Vechiul Regat<sup>39</sup>. În 12 februarie 1919 era publicat în Monitorul Oficial decretul prin care se înființa „Societatea pentru ocrotirea orfanilor din război”, sub controlul Ministerului de Interne, și având-o președintă pe Olga M. Sturdza. Inițial, Dobrogea era arondată regiunii București, însă începând cu 1920 devenea regiune de sine stătătoare, având în jurisdicție patru județe: Constanța, Tulcea, Durostor și Caliacra. În 1921, Societatea era organizată în 9 regiuni, cu 71 de Comitete filiale județene, întreținând în total 84 de orfelinate cu peste 6000 de orfani și asistând la domiciliu un număr de aproape 44000 de orfani din război<sup>40</sup>. Conform dării de seamă a președintelui Comitetului Regiunii VII Constanța, Gheorghe Dumitriu, susținută la Cluj, în 15 și 16 mai 1921, cu ocazia celui de-al doilea Congres General al „Societății Ocrotirea Orfanilor de Război”, când aparținea de București, Constanța primise 92350 de lei, bani insuficienți pentru nevoile momentului. În acele condiții, a intervenit cu un ajutor substanțial Crucea Roșie Americană, în cuantum de 120571, cărora li s-au adăugat și banii Societății locale, astfel încât s-a putut deschide Orfelinatul „General Dragalina” cu 110 orfani constănțeni, cu sediul în Serviciul Tehnic, pus la dispoziție de Ministerul Lucrărilor Publice. Apoi, s-a deschis un al doilea, la Mangalia, care, „cu aerul, marea și plaja ei admirabilă, cum și băile de pucioasă ce posedă, era cea mai indicată pentru orfelinat”, sublinia președintele Dumitriu. Astfel, din mai 1920, cele două orfelinate, „Olga Sturdza” și „General Dragalina”, adăposteau împreună 236 de copii. Le vor urma exemplul filialele de la Tulcea și Silistra, cu câte 80, respectiv 53 de orfani. Astfel, regiunea ajungea să poată adăposti în orfelinate un număr de 368 de copii în toamna lui 1920. Dar numărul stabilimentelor era și așa insuficient. „Zilnic suntem cu cereri și constatăm și noi orfani cari sunt în imposibilitate de a fi întreținuți în familiile lor, atât orfani de ambii părinți, cât și de cei cari au mamă, dar sunt bolnave, sau cu toate lipsite de mijloace și în neputință de a munci și crește cei 4-10 copii ce au, - apoi mai sunt 430 orfani la căminurile regimentare”, susținea președintele regional, Dumitriu. Comitetul, de asemenea, spera să poată deschide noi orfelinate la mănăstirea Celic-Dere, în Tulcea, la Cogealac, județul Constanța, și la Bazargic. Pe lângă acestea, se discuta despre crearea unui

---

<sup>39</sup> Cătălina Mihalache, Nicoleta Roman (editori), *Copilării trecute prin război. Povești de viață, politici sociale și reprezentări culturale în România anilor 1913-1923*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, 2020, p. 154 (133-160). Vezi și Nicoleta Roman, *With a Homeland, but Without Parents. Romania's Orphans and Welfare System During and After World War*, în „Contemporanea, Rivista di storia dell'800 e del '900” 4/2020, p. 541-571.

<sup>40</sup> Statutele Societății „Ocrotirea Orfanilor din Război” și Decretul lege No. 642/91 cuprinzând dispozițiile privitoare la recunoașterea calității de persoană morală, drepturile Societății și raporturile cu autoritățile statului, Institutul de Arte Grafice N.V. Ștefaniu & Comp. Iași, 1921, p. 17.

sanatoriu pe malul mării „pentru copiii debili și tuberculoși”, pe lângă cel de la Techirghiol, unde ajunseseră 7 orfani pentru profilaxia tuberculozei, iar în colonia de vacanță 5 orfani. În plus, s-au înființat peste o mie de tutele, deoarece numărul total al orfanilor din Dobrogea ajungea la 12542, deci mulți ar fi rămas fără protecție dacă nu se găsea această măsură<sup>41</sup>.

Odată ce misiunea americană s-a răspândit în întreaga lume, de la Washington a fost inițiat programul pentru elevi și tineri, „American Junior Red Cross”, în cadrul căruia se publica și revista „Junior Red Cross News”. În paginile acesteia, de-a lungul anilor vor apărea referiri, articole și scrisori din România. În numărul din noiembrie 1920, spre exemplu, printre proiectele din diverse țări, se făcea referire la spitalul de subnutriți de la Constanța, unde erau adăpostiți și hrăniți 225 de copii, alături de o școală industrială la București și una în Basarabia<sup>42</sup>.

În luna octombrie 1921, în preambulul unui articol dedicat corespondenței cu copiii din diverse țări, aceștia din urmă îi invitau pe colegii lor americani să-și scrie reciproc<sup>43</sup>. În acest context, în octombrie 1922, era publicată scrisoarea unor elevi din Constanța, care era adresată „pentru prietenii și colegii noștri americani”, în care le mulțumeau acestora atât pentru ajutorul pe care l-au trimis de-a lungul timpului, cât și pentru scrisorile primite de la aceștia, în ciuda distanței. „Dacă Demonul războiului nu s-ar fi năpustit peste țara noastră, nu am fi avut nevoie de ajutor financiar. Țara noastră este plină de bogății” afirmau cu mândrie tinerii români. În acest sens, erau amintite sarea, cărbunele, cuprul, fierul, aurul, argintul, petrolul. O vizită călare pe vârfurile munților care atingeau norii, la Piatra Craiului, ar fi făcut posibilă o vedere asupra câmpiilor din sud, prezentate drept galbene ca aurul, ondulate de vânt, și a celor pline de porumb, la limita cărora trecea Dunărea, în drumul ei spre Marea Neagră. Pentru școlarii din Constanța, bogățiile României erau greu de cuprins într-o singură scrisoare, de aceea promiteau să revină și să detalieze și istoria țării într-o viitoare corespondență. Ei semnav „Prietenii voștri din România – Elevii Clasei a VI-a, Școala Normală din Constanța”, iar în paranteză scria că elevii din această clasă vor deveni profesori după absolvire. De asemenea, textul era însoțit de o imagine cu o tânără și un copil care adunau

---

<sup>41</sup> *Ibidem*, p. 45.

<sup>42</sup> „Junior Projects in Many Lands”, în *Junior Red Cross News*, (November 1920), Volume 2, Issue 3, p. 39. [https://archive.org/details/sim\\_american-red-cross-youth-news\\_1920-11\\_2\\_3/page/38/mode/2up](https://archive.org/details/sim_american-red-cross-youth-news_1920-11_2_3/page/38/mode/2up)

<sup>43</sup> Dorothea Campbell, „Corresponding with Many Lands”, *Junior Red Cross News*, (October 1921), Volume 3, Issue 2: 19 [https://archive.org/details/sim\\_american-red-cross-youth-news\\_1921-10\\_3\\_2/page/n1/mode/2up](https://archive.org/details/sim_american-red-cross-youth-news_1921-10_3_2/page/n1/mode/2up)

legume, iar dedesubt scria „Scenă din Moldova, România. Dovlecii și bostanii sunt din belșug toamna”<sup>44</sup>.

În secțiunea dedicată scrisorilor din străinătate, de această dată era una de la elevii din Constanța. Într-un text ce avea titlul „Un internat în România”, era descrisă viața de elev care se deosebea de America. Aflăm, astfel, că în România, băieții și fetele nu mergeau la școală împreună după ciclul primar. În majoritatea școlilor, elevii stau la internat. Băieții de la Școala Normală subliniau că toți copiii României erau obligați să meargă la școala elementară la unsprezece ani și să stea acolo patru sau cinci ani. Cei care doreau, apoi, puteau merge la liceu sau la o școală normală. La Școala Normală de Băieți, de unde provenea scrisoarea, se formau viitorii profesori, iar pentru aceasta elevii studiau matematica, desenul, istoria, franceza, chimia și contabilitatea. Învățau, de asemenea, să sculpteze, să țese rafie, pentru a face pălării, coșuri etc. Textul era însoțit și de două imagini – prima îi reprezenta pe doi tineri, bărbat și femeie, îmbrăcați în costume tradiționale, specificându-se că românii își iubesc portul popular, astfel încât și cei de la oraș le purtau cu ocazia sărbătorilor naționale. Cea de-a doua imagine era din Constanța, din zona peninsulară, unde orașul cunoscuse la acel moment o dezvoltare importantă, observându-se Moscheea Carol I, clădirea Hotelului Mercur, actuala Bancă Națională a României, și cea care avea să devină primărie, actualul Muzeu de Istorie și Arheologie. În dreptul imaginii scria „Constanța, principalul port al României, este un oraș alb și frumos pe malul Mării Negre”<sup>45</sup>.

Numărul din ianuarie 1922 dedica o pagină vizitei în România uneia dintre tinerele americane, Arabella Smith, membră a Crucii Roșii Junior. Ea era însoțită de mătușa ei, care scria pentru diverse reviste. Cele două ajungeau în portul Constanța la 25 noiembrie, de Ziua Recunoștinței, și, imediat după debarcare, luau masa, destul de săracă, cu pâine neagră și cafea, încercând să nu se gândească la curcanul tradițional din America. Apoi, au luat „o mașină dărăpănată” cu care s-au deplasat la Techirghiol, unde se afla un azil pentru copii subnutriți, pe care Juniorii americani îi ajutau. După un drum groaznic, „la fel de plin de găuri precum este o plăcintă plină cu stafide”, ajungeau pe malul lacului Techir, renumit pentru apa și nămolul cu valoare medicală. Spitalul pe care îl vizitau avea 350 de fete și băieți, cazați în saloane lungi, cu paturi acoperite cu păaturi viu colorate, croșetate de Juniori acasă. Doi profesori,

---

<sup>44</sup> “Your Friends in Rumania”, *Junior Red Cross News*, (October 1922), Volume 4, Issue: 24 [https://archive.org/details/sim\\_american-red-cross-youth-news\\_1922-10\\_4\\_2/page/24/mode/2up](https://archive.org/details/sim_american-red-cross-youth-news_1922-10_4_2/page/24/mode/2up)

<sup>45</sup> “School of Some Overseas Comrades”, *Junior Red Cross News* (January, 1927), [https://archive.org/details/sim\\_american-red-cross-youth-news\\_1927-01\\_8\\_5/page/n17/mode/2up?view=theater](https://archive.org/details/sim_american-red-cross-youth-news_1927-01_8_5/page/n17/mode/2up?view=theater)

sprijiniți de Crucea Roșie Junior mergeau la fiecare pat și îi educau în diverse meșteșuguri, astfel că lungile ore treceau altfel pentru cei bolnavi. Din America, copiii primeau jucării, jocuri, echipament pentru gimnastică și inclusiv broderie, ceea ce o făcea pe tânăra de peste Ocean să spună la întoarcerea în Constanța că „am avut cel mai autentic sentiment de Ziua Recunoștinței pe care l-am simțit vreodată”. Apoi, pe 30 noiembrie, însoțite de responsabilă Crucii Roșii Junior pentru România, Mary Moran, Arabella Smith și mătușa sa vizitau Școala de Arte și Meserii de la București. Pe 1 decembrie, după un drum lung și accidentat, vizitau la Breaza o altă școală finanțată de copiii americani prin Crucea Roșie Junior<sup>46</sup>. În același număr, era publicată și harta Balcanilor, cu fiecare punct unde Crucea Roșie Junior avea activități, în România apărând Constanța, Techirghiol, București și Breaza<sup>47</sup>.

În luna ianuarie 1924, în cadrul unei secțiuni dedicate *juniorilor* din alte state, autorii revistei scriau un articol, construit pe două coloane, în prima fiind ajutorul acordat de tinerii din America colegilor lor, iar în cea de-a doua era scris rezultatul obținut. În același număr, într-un articol cu titlul “Rumanian Children are Grateful”, era amintit ajutorul american dat pentru organizația din România, susținerea organizației și revistei române, susținerea sanatoriului de pe litoralul Mării Negre pentru subnutriți, ajutorul cu mobilier pentru școlile nevoiașе. Una dintre aceste școli ajutate era Școala Normală de Băieți din Constanța, iar dintr-un raport recent reieșea că elevii au pus în scenă o piesă de teatru, iar banii adunați cu această ocazie au fost folosiți pentru a cumpăra cărămizi pentru o școală nouă. Școala Gimnazială de Fete, care fusese de asemenea ajutată de Crucea Roșie Americană, a adoptat orfelinatul local și le-a organizat micuților o serbare. „Acest eveniment a fost organizat în întregime de ei înșiși” se spunea într-un raport. Cu materialele de la Crucea Roșie Junior Americană ei făceau haine pentru toți copiii săraci din oraș, după care urma o legătorie, prin care să câștige bani pentru proiectele lor, și se îngrijeau de un orfan din școală, conform aceluiași raport<sup>48</sup>.

În ianuarie 1923 apărea la București primul număr al revistei „Revista Crucii Roșii a Tinerimei”, după modelul-mamă din America, *Junior Red Cross*

---

<sup>46</sup> “A Junior's Rumanian Diary”, *Junior Red Cross News*, (January 1922), Volume 3, Issue 5, p. 70  
[https://archive.org/details/sim\\_american-red-cross-youth-news\\_1922-01\\_3\\_5/page/70/mode/2up](https://archive.org/details/sim_american-red-cross-youth-news_1922-01_3_5/page/70/mode/2up)

<sup>47</sup> “Hints for the Day's Work”, *Junior Red Cross News*, (January 1922), Volume 3, Issue 5, p. 78.

<sup>48</sup> “Rumanian Children are Grateful”, *Junior Red Cross News*, (January 1924), Volume 5, Issue 5, p. 70  
[https://archive.org/details/sim\\_american-red-cross-youth-news\\_1924-01\\_5\\_5/page/70/mode/2up](https://archive.org/details/sim_american-red-cross-youth-news_1924-01_5_5/page/70/mode/2up)

*News*, care văzuse lumina tiparului încă din septembrie 1919<sup>49</sup>. Printr-o publicație dedicată copiilor se încerca crearea unui spirit de colaborare, ajutor și generozitate de la cele mai fragede vârste. Ideea pornea de când președintele Woodrow Wilson inițiasese programul adiacent American Red Cross, și anume *Red Cross Junior*. Wilson spera nu doar la o Societate a Națiunilor bazată pe statele membre, cât la o societate a națiunilor care să se bazeze pe oamenii lor și, mai ales, pe copiii lor, care, educați în spiritul comuniunii și comunicării globale, ar fi putut preveni un nou război mondial. În acest context, influența americană era evidentă încă de la primul număr al revistei. De altfel, din *Comitetul Secțiunii Crucii Roșii a Tinerimei*, pe lângă președinta Anna Sevescu și vicepreședinții Dr. Kaminski și Ioan Stănculeanu, mai făceau parte Maria Irina Sturdza – Delegata comitetului de direcție al Societății Naționale de Cruce Roșie a României, un reprezentant al Ministerului Instrucțiunii Publice, șapte membre cu rol organizatoric, plus Viola Jones, *Delegata Crucii Roșii Americane*<sup>50</sup>.

Ce însemna „Unul pentru altul”, când se vorbea despre ajutorul copiilor, era explicat prin exemplul elevelor de la Externatul Secundar de Fete din Constanța, care, „cu inima deschisă, iubitoare, darnică și-au luat însărcinarea de a avea grijă de cei slabi, de cei săraci, înfiind oarecum pe copilașii orfani de la „Dragalina” din Constanța. Grupuri de câte doi, câte trei, câte cinci, și-au luat câte un copilaș pe seama lor, ca să-l răsfete, să-l iubească, să-i dea impresia unei familii, care, de departe îl urmărește în viață și ca să înlocuiască întrucâtva ceea ce soarta vitregă nu i-a dat: dragostea de mamă”<sup>51</sup>.

Că legăturile cu America erau prioritare o arată, la început, exclusivitatea destinației de peste Ocean, și numărul lor. În revista din Februarie- Martie 1923 era făcut un scurt bilanț al acestui dialog transatlantic: de la Școala de băieți din Constanța – 5 scrisori pentru diferite școli din America; de la Școala Secundară de fete din Constanța, 6 scrisori pentru First District School Chattanooga, Tennessee; de la Școala Normală de fete, Botoșani – 6 scrisori pentru Santa Cruz, High School, California. Alte 58 de scrisori de la școlile din Piatra Neamț, Craiova, Brăila, Galați, Bototșani și Turnu Severin erau pe drum spre America. De la Sanatoriul Techirghiol, Constanța, 42 de cărți

---

<sup>49</sup> Este de remarcat România avea încă dinainte de marea conflagrație o revistă dedicată celor mici. La București, a apărut între 1913 și 1925 (cu o întrerupere între 1916-1919, cauzată de război), „Revista copiilor și a tinerimei”. Pentru detalii, vezi Ramona Caramela, *Imaginile războiului în „Revista copiilor și a tinerimei”*, în Cătălina Mihalache, Nicoleta Roman (editori), „Copilării trecute prin război. Povești de viață, politici sociale și reprezentări culturale în România anilor 1913-1923”, Editura Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași, 2020, p. 51-72.

<sup>50</sup> „Revista Crucii Roșii a Tinerimei”, Anul 1, No. 1, Ianuarie 1923, p. 12.

<sup>51</sup> *Ibidem*, p. 12.

poștale au fost trimise pentru Public School No. 15 din New York, în timp ce de la aceeași școală newyorkeză ajungeau la Techirghiol 4 scrisori<sup>52</sup>.

Revista Crucea Roșie a Tinerimii găzduia și ea scrisori dinspre și spre America. Din Dobrogea, pe lângă cele ale elevilor din Constanța, ne atrage atenția scrisoarea unei eleve de clasa a V-a din cătunul Ascelar (azi Vânători, comuna Pecineaga), plasa Mangalia, adresată „prietenilor americani”. Astfel, colegii de peste Ocean aflau că în localitatea fetei care le scria existau doar patru familii de români, restul până la 40 fiind tătare, școala denumită românească avea doi elevi de religie creștină, confesiune ortodoxă, și 32 de religie musulmană. Apoi, revista publica detalii despre obiceiurile tătarilor. Cursurile de limbă tătară le susținea hoguea, despre care cititorii aflau în paranteză că este preotul lor. După ce copiii învățau literele, „treceau la Coran” care era prezentat drept „Evanghelia lor”. În acest sens, se îndeplinea o ceremonie: toată școala, băieți și fete, doi câte doi, cântând un cântec religios, mergeau acasă la cel care „a trecut pentru prima oară la Coran”. Acolo se puneau pe vine, formând un semicerc, cu colegul sărbătorit în mijloc, în timp ce părinții aduceau tăvi pe care se afla „bacșișul”. Una din tăvi avea plăcinte, numite „Catlama”, și erau rezervate pentru hogue sau pentru învățător, în timp ce pe cealaltă erau floricele de porumb și gogoși de făină prăjite în ulei, numite „Ulcum”, pentru școlari. Apoi, se întorceau la școală, avându-l în mijlocul lor pe sărbătorit, care ținea Coranul înfășurat într-o batistă, numită „Șeur”. La școală, Hoguea ținea o slujbă, în timp ce elevii stăteau iar pe vine, în semicerc. „După aceasta, copilul care a trecut pentru prima oară la Coran, sărută mâna Hoguei dându-i ca bacșiș batista în care a pus Coranul și ceva bani”. Nu în ultimul rând, scria eleva pe nume Țață L. Lucreția, „Hoguea se împărtășește și el cu plăcintele...”<sup>53</sup>. Aceeași elevă care semna această scrisoare avea să devină și președinta Crucii Roșii a Tinerimii în satul amintit mai sus. Conform procesului verbal publicat în Revista Crucii Roșii a Tinerimii, secretar al organizației era ales Oproiu Ioan, casier Chespi Sădâc, iar membri în comitetul executiv Joia Chiazăm și Mustafa Helize. Prima acțiune a lor a constat în strângerea unui fond de 1005 lei, din care au cumpărat un costum și 11 metri de „americană și pichet” pe care le-au dăruit unui băiat și unei fete sărace care aveau rezultate bune la școală<sup>54</sup>.

O altă scrisoare trimisă în America, la Morenci Public School, Arizona, din partea elevilor Școlii Comerciale Superioare din Constanța, descria orașul de la

<sup>52</sup> *De vorbă cu cei de departe – prin scrisori*, în „Revista Crucii Roșii a Tinerimii”, numerele 2-3, Februarie – Martie 1923, p. 28-29.

<sup>53</sup> „Revista Crucii Roșii a Tinerimii”, anul III, nr. 5, Martie 1925, p. 75.

<sup>54</sup> „Revista Crucii Roșii a Tinerimii”, anul IV, Decembrie – Ianuarie 1926, p. 56.

malul Mării Negre, pornind de la istoria sa antică și ajungând până la importanța sa la zi. „Tomitanii erau în majoritate geți, un popor unitar, viguros și păstrător al datinelor, calități ce le-a moștenit și poporul Român”, se sublinia în text. După ce Dobrogea a fost alipită României, orașul ar fi cunoscut o dezvoltare extraordinară, devenind și o stațiune balneară, cu plajile Mamaia și Tataia, iar pentru băi de nămol se afla în apropiere Techirghiolul. Prezentat ca „un conglomerat de națiuni, compus din vreo 70000 de suflete”, orașul Constanța era prezentat elevilor americani drept unic ca importanță datorită portului său, unde se găseau cantități mari de mărfuri pentru import și export, unde există depozite pentru cereale, și de unde se făcea cea mai mare parte a exportului României de petrol. Textul era însoțit și de două fotografii, una cu Cazinoul de pe faleză și a doua cu vaporul „Împăratul Traian”<sup>55</sup>.

În toată această perioadă, din America nu veneau doar scrisori, ci și cadouri pentru elevii români. În decembrie 1923, cu ocazia Crăciunului, Crucea Roșie Americană a Tinerimii trimitea omoloagei din România 5000 de cutii cu jucării care au fost împărțite copiilor săraci din orfelinate, spitale și clinici, iar de distribuirea lor s-au ocupat elevii din școlile primare și secundare. Astfel, darurile din America au ajuns la: Breaza – Casele Naționale – 300 de cutii; Techirghiol- Sanatoriul C.T.C – 200; Constanța, Școala secundară de fete pentru orfelinatele Dragalina, «Grănicerul Mușat» și spitalul din localitate – 400; Botoșani - 200; Tecuci – 100; Câmpina - 300; Cluj – 100; Sibiu – 200; Bârlad – 100; Chișinău – 200; Cernăuți – 100; Galați 100; Bacău – 100; Iași – 200; Craiova – 200; Turnu-Severin – 200; Orfelinatul Bistrița – 50; Olănești – 25; Roman – 50; Balci – 25; Comuna Hotare – 50; Sfântul-Gheorghe – 100; Arad – 200; Alba-Iulia – 100; Zostaona – 100; Hotin – 100; Ismail – 100; Sighețul Marmăției – 100; Comunitatea evreiască din București – 200; Spitalul de copii din București – 400; Liceul Lazăr din București – 400; Rezervă păstrată la Crucea Roșie pentru dat recompense membrilor – 200; Total – 5000 de cutii<sup>56</sup>.

Că relațiile româno-americane au fost într-o vizibilă dezvoltare după aceste contacte, mai ales în ce privește Dobrogea, o demonstrează deschiderea Vice-consulatului American la Constanța, în 1922. Pe lângă alte probleme specifice, în special de ordin economic, consulul american la Constanța, Richard B. Haven, transmitea Secretarului de Stat al SUA că în după-amiaza zilei de 3 mai 1925, într-o duminică, Comitetul filialei Crucii Roșii Române – unde doamna Haven era membră-, a distribuit 100 de mici cutii cu cadouri pentru copii. Acestea erau doar o parte a unui transport mare trimis de Junior American Red Cross pentru a fi distribuite în România. Acțiunea de la

---

<sup>55</sup> Constanța, în „Revista Crucea Roșie a Tinerimii”, anul IV, nr. 7, Aprilie 1926, p. 96-97.

<sup>56</sup> Darurile Copiilor Crucii Roșii Americane, în „Revista Crucii Roșii a Tinerimii”, anul II, numărul 10, p. 12.

Constanța avea loc la Cazino, în cea mai mare sală din oraș, care a fost special decorată. A fost organizat un program comun, româno-american, incluzând imnurile celor două state, cântate de fanfara militară, dansuri naționale, o scurtă, dar elocventă prelegere susținută de profesorul de la Academia Comercială, C. Mureșeanu, iar la final, distribuirea cutiilor cu cadouri, de către fiica de trei ani a unui scriitor, care, la cerința Comitetului, a reprezentat American Junior Red Cross<sup>57</sup>. În continuare, prin intermediul Departamentului de Stat, informațiile de la Consulul Haven au ajuns la Centrala Crucii Roșii Americane de la Washington, care considera că toată acțiunea descrisă fusese un real succes, iar copiii români vor înțelege sensul „prieteniei internaționale”<sup>58</sup>.

Una dintre cele mai importante moșteniri ale Crucii Roșii Americane în România a fost organizarea taberelor și coloniilor de vară de la malul mării. Acestea au continuat și s-au dezvoltat pe întreaga perioadă interbelică, atât la Techirghiol, cât și la Eforie sau Agigea. Scopul lor era de „a asigura celor mici o dezvoltare armonioasă a corpului și sufletului în mijlocul naturii, unde găsim fericirea adevărată”. Conform mărturiilor și fotografiilor existente, aceste tabere se organizau la mare sau la munte, unde copiii, cazați în corturi, petreceau câteva săptămâni, combinând aerul curat cu excursii și activități educative. Conform unui articol dedicat acestora, taberele de vară aveau un scop educativ, în timp ce coloniile școlare au fost înființate „avându-se în vedere ideea de reconfortare a tineretului debil”. În activitatea de organizare, erau o serie de organizații și instituții, precum Crucea Roșie, școlile, cercetașii, Asociația Creștină a Femeilor, Asociația Creștină a Tinerilor, Primăriile orașelor. „E bine să știți că numai la mare, vara trecută, peste patru mii de copii de la orașe au fost în tabere care au funcționat pe malul Mării Negre, între Constanța și Movila Techirghiol”, se afirma într-un articol din Mai, 1928, din Crucea Roșie a Tinerimii<sup>59</sup>.

Despre coloniile de vară aflăm într-un articol din octombrie 1928 că, în vara precedentă, fuseseră selectați și duși la mare de către Crucea Roșie peste 300 de copii, în trei serii. Aceștia, în zori de zi, coborau la mare, pentru cura de plajă, după care se făcea „gimnastică suedeză, sub direcția unei institutoare de la O.N.E.F. (Oficiul Național de Educație Fizică)” , după care stăteau la soare, intrau în apă, iar după-amiaza începeau jocurile libere, precum fotbal sau volei. În ce privește rezultatele, pedagogii declarau că „de unde la început copiii erau

---

<sup>57</sup> National Archives and Records Administration (NARA), *Consular Posts, Constantza, Romania, vol. III Correspondence 1925*, file No. 690-891, f. 814.2 – Subject: „Public Distribution of American Red Cross Gifts”

<sup>58</sup> Ibidem, f. 814.2.

<sup>59</sup> *Taberile de vară*, în „Revista Crucii Roșii a Tinerimei”, anul VI, nr. 2, mai 1928, p. 16-18.

slabi și palizi, după munca din timpul anului, către sfârșitul lunii, toți crescuseră în greutate, atingând chiar și cifra de 11 kgr". Nu în ultimul rând, erau amintite excursiile cu barca în largul mării, până la Tuzla, precum și în alte împrejurimi ale Techirghiolului<sup>60</sup>.

Odată ce varianta în limba română nu a mai apărut, nici varianta americană *Junior Red Cross News* nu a mai primit informații despre România, și astfel, referințele la copiii de aici deveneau tot mai rare în revista de peste Ocean. Acest lucru însă nu a însemnat și oprirea colaborării dintre școlile dintre cele două state. În Arhiva Crucii Roșii din România există cel puțin un dosar care conține documente referitoare la cadourile primite de copiii români de la colegii lor din America, în preajma Crăciunului din 1938, respectiv, 1939. Un prim document, datat 10 decembrie 1938, provenea de la Liga Societăților de Cruce Roșie, din Paris, care informa filiala din România că de la New York, Crucea Roșie Americană trimisese cu nava „Exira” 20 de lăzi, care conțineau 3000 de cutii cu cadouri de Crăciun pentru copiii români. Ele fuseseră transportate cu ajutorul companiei Schenkers din Constanța. Un alt exemplu este cel al Spitalului de copii „Filantropia” din Botoșani, care primea șase colete cu 50 de cutii cu jucării pentru cei mici, trimise de membrii Crucii Roșii a Tinerimii din Statele Unite. De asemenea, „Școala de copii mici nr. 5” din Turda primea, la rândul ei, două cutii cu cadouri, cu ocazia Crăciunului, iar „Școala Primară de Fete nr. 5” din București ridica și ea de la Sediul Crucii Roșii de pe strada Biserica Amzei, zece cutii cu daruri trimise de Crucea Roșie a Tinerimii din America<sup>61</sup>.

### În loc de concluzii

La întoarcerea în Statele Unite, Mary H. Moran a devenit polițistă în St. Johnsbury. Nu mică le-a fost mirarea locuitorilor de acolo, în 1923, să descopere ce reprezenta mica decorație ce o purta în piept tânăra polițistă. La încheierea misiunii pe care o condusese în România, povestea domnișoara Moran presei de peste Ocean, a fost invitată să ia prânzul la palatul regal, alături de alte 30 de persoane. „După prânz ne-am adunat toți în salonul mare, unde a venit regina în persoană. Ea mi-a conferit, în calitate de șef al unității Crucii Roșii, cea mai importantă decorație - Crucea „Regina Maria” clasa I”. Când suverana i-a pus panglica în jurul gâtului, i-a spus domnișoarei Mary H. Moran: „Vreau să

---

<sup>60</sup> Activitatea Crucii Roșii. Coloniile de vară, în „Revista Crucii Roșii a Tinerimei”, anul VI, nr. 3, Octombrie, 1928, p. 14-16.

<sup>61</sup> Arhiva Societății Naționale de Cruce Roșie din România, Dosar nenumărat – Conține: Cadouri Crăciun. Decorații și Medalii.

duceți asta în America ca o emblemă a gratitudinii pe care România o simte față de poporul american, pentru tot ceea ce el a făcut”<sup>62</sup>.

Dar probabil cele mai surprinzătoare legături și mărturii cu România în general, și Dobrogea, în special, le avem de la cea care avea să devină una dintre cele mai cunoscute asistente ale Crucii Roșii Americane, dacă nu cea mai cunoscută. Agnes von Kurowsky, fostă iubită a lui Ernest Hemingway în timpul războiului, în Italia, și apoi muză a scriitorului pentru romanul *Adio, arme*, ajungea în România în 1920, ca asistentă a Crucii Roșii Americane<sup>63</sup>. Cu o mică întrerupere, ea avea să rămână până în octombrie 1921. În această perioadă s-a ocupat de îngrijirea copiilor, în centrele de la București, Breaza și sanatoriul de la Techirghiol, la acesta din urmă activând în perioada iunie-august, 1921. Tot aici, cel mai probabil, a cunoscut-o pe tânăra Christina Galitzi, cea care apare printre membrii Crucii Roșii din România, atunci când primele misiuni americane ajung la Constanța, în 1919. Agnes von Kurowsky s-a întors în 1921 la New York, după o perioadă despre care avea numai amintiri frumoase, după ce a învățat limba română și și-a făcut prieteni aici. Una dintre cele mai strânse legături avea să fie cea cu Christina Galitzi, după cum demonstrează două dintre scrisorile păstrate din acea perioadă. Prima dintre ele se adresează Clarei Noyes, șefa Departamentului pentru Asistente al Crucii Roșii Americane, care în 1922 o invita pe Agnes von Kurowsky să meargă într-o nouă misiune, însă aceasta refuza și își motiva decizia prin faptul că la acel moment locuia împreună cu o tânără româncă, care lucrase timp de trei ani pentru American Red Cross, apoi asistentă la Junior Red Cross, își petrecuse iarna studiind la Sorbona, iar în final obținuse o bursă la New York of Social Research. Pe lângă această prezentare Agnes își caracteriza prietena româncă drept “o studentă briliantă”, față de care se simțea responsabilă, și sublinia că în alte condiții ar fi acceptat imediat oferta Crucii Roșii<sup>64</sup>. Christina Galitzi s-a dovedit, într-adevăr, o cercetătoare de excepție, obținând un doctorat la Columbia University, pe baza căruia publica în 1929 o carte de referință, *A Study of Assimilation Among the Romanians of the United States* New York: Columbia

---

<sup>62</sup> *Honored Confered by Queen Marie*, „The Burlington Free Press”, Burlington, Vermont, Tue, Jul 24, 1923, p. 9.

<sup>63</sup> Pentru detalii, vezi Daniel Citirigă, *Agnes von Kurowsky, Ernest Hemingway and the American Red Cross. Romania through the Eyes of a Universal Literature Muse*, în „Historical Yearbook”, vol. XX, 2023, p. 57-86).

<sup>64</sup> NARA, [https://s3.amazonaws.com/NARAprdstorage/opastorage/live/73/7061/6706173/content/arcmedia/dc-metro/ANRC/A1-27140/5890770-stanfield/hd1-91033792\\_2009.pdf](https://s3.amazonaws.com/NARAprdstorage/opastorage/live/73/7061/6706173/content/arcmedia/dc-metro/ANRC/A1-27140/5890770-stanfield/hd1-91033792_2009.pdf)

University Press<sup>65</sup>. De altfel, despre această prietenie, Agnes amintea și în scrisoarea pe care i-o trimitea fostului iubit, Ernest Hemingway, în 22 decembrie 1922, unde mai adăuga că în România, în ciuda faptului că munca cu copiii era grea, viața a fost frumoasă, iar în timpul verii, a petrecut câteva luni la un sanatoriu TBC din Constanța, „o experiență minunată”. Însăși formula cu care Agnes von Kurowsky alegea să încheie scrisoarea către Hemingway arăta o atașare puternică față de țara în care își petrecuse cea mai mare parte a timpului după plecarea din Italia: “a strong grasp of the hand – as they say in Roumania”<sup>66</sup>.

Nu în ultimul rând, o moștenire unică din partea Crucii Roșii Americane în România, de această dată la nivelul memoriei istorice, sunt sutele de fotografii realizate în 1919, mare parte dintre ele postate pe site-ul Bibliotecii Congresului, iar o altă parte regăsindu-se în albumele deținute de aceeași bibliotecă. Printre ele se regăsesc și câteva zeci din Dobrogea, unde ochiul fotografului a surprins dezastrul lăsat de război, cu clădiri distruse din Hârșova, Cernavodă sau Ostrov, cu comunitățile de turci și tătari, cu orfani din toate etniile sau cu sate germane, protejate în timpul ocupației, cu mulțimi de oameni veniți să ia ajutoare, cum ar fi la Cataloi sau Făgărașul Nou, cu oameni de diverse profesii în Tulcea, cu ruine la Isaccea, și cu copiii aflați la tratament la Techirghiol.

---

<sup>65</sup> Sanda Golopenția, *Christina Galitzi despre imigranții români în SUA la începutul secolului XX*, <https://historia.ro/sectiune/general/christina-galitzi-despre-imigrantii-romani-in-sua-570419.html>

<sup>66</sup> John F. Kennedy Presidential Library and Museum, Boston, *Ernest Hemingway Collection. Personal Papers*, Series 3. Incoming correspondence, ALS Von 22 Dec 1922, NY, 8pp. Această scrisoare este publicată și în volumul Henry Villard, James Nagel, *Hemingway in Love and War. The Lost Diary of Agnes von Kurowsky, Her Letters, and Correspondence of Ernest Hemingway*, (Northeastern University Press: Boston, 1989), 164-168.

Anexa

Scrisoarea trimisă din București de Lillian Margaret Spelman<sup>67</sup>

Page 1

[Letterhead]  
AMERICAN RED CROSS  
(Crucea Roșie Americană)  
COMISIUNEA PENTRU ROMÂNIA  
Constructive Program

Lascăr Catargiu Bdul 30  
București, România  
February 23, 1920

My dear Miss Ross,

Your nice letter of Dec. 31 came in early January. Sometimes we get mail in three weeks — then again we wait in vain for two boxes — for instance, since last November. I do not know Miss Holmes except thru [sic] a Jerusalem friend who recently wrote that she (Miss H.) was interested in my organisation of infant welfare stations. I hoped I'd take the Romanian people in on it. So I must soon write & say that I have.

Tomorrow, we open our second station here, supported entirely by the mayor. The Romanian assistants (to a Red Cross nurse), a doctor and rooms. This being a direct result of demonstrating that we (A.R.C.) could run infant educational work without relief. I had somewhat a struggle to break away from the A.R.C. reputation of being "rich" & "only here to give gifts." But the success is grand! I'll enclose a report made in haste for his Honor the mayor or 'maria'

Page 2

We opened a station in Constanta last month. There we may have to give milk, until we can get the Public assistant Committee on its feet for a month or two. That little city, you may know suffered much from the invasion of the Bulgarians. The buildings, homes seem just a shadow of its former self. One wonders how it will ever get on its feet. Shipping is its lost art, I judge. Boats go

---

<sup>67</sup> National Archives at College Park, Collection: Records of the American National Red Cross 1881 - 2018, Series - Historical Nurse Files 1916 - 1959, *Spelman Lillian Margaret*, f. 84-87  
<https://catalog.archives.gov/id/2662293?objectPage=84>

and come seldom. Lack of fuel I suppose. We expect soon to open a station supported by the mayor (or health dept) in Braila, and a milk fund will be looked after by some ladies. This city was not damaged much by war there, as here in București, and I am told are many rich. From this Western city we will go north to Jassy. In each place having a Red Cross nurse trains a Romanian assistant as well as the townspeople in infant care. Much as we do in Boston. That being the only system I know well; my job you see, takes me about the country and it certainly is a great experience for me to be here & do it. Besides this work, we have two nurses in a large infant orphanage. A wonderful structure for the purpose. Our ambition there is to rouse the Board (Romanian) to pay assistants well and thus gain a class of eight for nurse-maid course. It is difficult to get the applicants. Only those of "low[...]

Page 3

[...]social" order are nurses. Someday I am sure București will have a training school. This is every sign of an awakening!!

Your remarks on the restlessness of those over there make me quite content to be here. All the nurses that write me from home wish they were back. I dread going home! They tell me I'll surely have it! Then again, I am so desperately home sick that I am quite willing to risk it. We are warm now most of the time. Oil has come in quite well. The winter seems spent. We only had a few days of our New England type of winter. Many days of dullness and chill however, like Boston.

The transportation is awful due to poor engines, bad roads etc. It took me twenty one hours in a cold car, dirty at that, to go to Constanța, a distance of about 140 miles. Isn't that about the mileage from Boston to New York. It's supposed to take but twelve hours in these days but it's seldom that one makes the trip in less than 24 hours.

Page 4

I must stop filling up space and ask you if you can do a 'bit' for me in Boston. I am sorry to trouble you but I feel sure you can help me. I heard from a Washington nurse that Mass. had passed a new state registration law for R.N. That one must renew annually. Is this so and could you use the enclose [sic] check & get my renewal for past years and a year at least in advance? I do miss my journal so much that having only gotten six out of a two years subscription I gave up the effort. So I have not posted on changes. I hope State House will see it considers new Massachusetts nurses over here and overlook tardiness. I don't want to lose my R.N. and I surely never could pass a modern examination for nurses at my age of experiences! I heard too that Massachusetts was offering a Bonus of \$100 to over sea nurses! I want to come in for that too! I need it to go

to China and thus complete my trip around the world! We may have to escape that way from the Bolsheviks that are almost within our gates. I am glad that the army here is not demobilized but I hope I won't have to live through "gun booms" again.

I must go to bed! Don't work too hard. I wish I could send you poor people some sugar! It's high but plentiful most of the time here. Sincerely, Lillian M. Spelman.

## THE AMERICAN RED CROSS IN DOBRUDJA AFTER THE FIRST WORLD WAR

**Abstract:** *After entering the war, in addition to material and military shortages and the tragedies on the front lines, Romania faced a series of epidemics. In this context, in 1917, the American Red Cross mission arrived in Iași. A second mission would return after the end of the conflagration, when President Woodrow Wilson launched a large-scale aid program to support those in need—from the Far East to Europe and Russia—both the defeated and the victors alike. Within this framework, in February 1919, the American Red Cross team, consisting of 54 people, disembarked in Galați. One of the most affected regions proved to be Dobruja, where battles and the occupation by the Central Powers' armies led to famine, lack of clothing, destroyed homes, and more than 12,000 orphans at risk of being left without shelter. Starting from Romanian authorities' documents, newspaper articles of the time, and materials issued by the American Red Cross or children's magazines from both the United States and Romania, this text aims to reconstruct the image of the post-war years, to identify the main actions that contributed to rescuing those in danger, and to examine the legacy of this Romanian-American interaction.*

**Keywords:** *the American Red Cross, Dobrudja, orphans, speculation.*